



Valintaesitys maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön käsittelyyn

Hankkeen julkinen nimi	Kestävää sopeutumista kehittämässä – kaupallinen kalastus pohjoisen järvillä (KOUKKU)
Hakemusnumero	405639
Valintakokouksen päivämäärä	25.2.2025
Hakijan virallinen nimi	Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu Oy, Luonnonvarakeskus
Toteuttaja	Lapin yliopiston arktinen keskus, Lapin ammattikorkeakoulu Oy, Luonnonvarakeskus
Toimintalinja	TL 2
Erityistavoite	2.2 Ilmastomuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen
Alkamispäivämäärä	1.3.2025
Päätymispäivämäärä	31.12.2027

Hakijan esittämä kuvaus hankkeen sisällöstä

TIIVISTELMÄ:

Pohjoiset ja arktiset alueet ovat lämmenneet viime vuosikymmeninä voimakkaammin kuin muu maapallo keskimäärin. Kaikki vuodenajat ovat Pohjois-Suomessakin lämmenneet. Tästä johtuen muun muassa avovesikausi järvillä pitenee, ja kasvukauden piteneminen näkyy niin valuma-alueilla kuin vesistöissäkin. Muutosten ennakoita jatkuvan, ja vaikuttavan edelleen luontoon perustuviin elinkeinoihin, kuten kalastukseen. Muutos haastaa totutut pyyntimuodot ja kalastuksen vuodenvaihtelun. Kalastajat ovatkin havainneet muutoksia kalastossa ja toimintaympäristössään kaikkina vuodenaikoina, ja heillä on jo käytössään useanlaisia sopeutumisstrategioita. Uudenlaisissa olosuhteissa on pärjättävä, ja elinkeinon on myös pitkäjänteisesti sopeuduttava tullakseen toimeen muuttuvassa ilmastossa. Samalla on sopeuduttava yhteiskunnallisiin muutoksiin, mukaan lukien ilmastomuutoksen hillinnän vuoksi tehtävät toimet. Tarvitaan teknistä muutosta, ja ajattelun muutosta. Hallintokin on sopeutumisen edessä ilmastomuutoksen vuoksi. Saavatko kalastajat jatkossakin kalaa? Ja miten sisävesillä voidaan ylläpitää kestävää, mutta kannattavaa kalastusta? Millaisen siirtymän tukeminen on kestävää?

Kalastuselinkeinosta halutaan kuitenkin pitää kiinni. Ihmiset arvostavat kotimaista villikalaa, ja ala on tärkeä ruokaturvaa, huoltovarmuutta ja kriiseihin varautumista ajatellen. Alalla on valtavia tietoukkoja, esimerkiksi järvien kalakantojen tila tunnetaan yllättävän huonosti. Kalastajien paikallinen tieto on heikosti hyödynnettyä. Paikallisia kokemuksia ja keinoja sopeutua kertyy nopeaan tahtiin, mutta elinkeinon sopeutumisen tilasta ei kuitenkaan tiedetä tarpeeksi. Jotta elinkeino voisi säilyä elinvoimaisena, sopeutumisen kestävyys yhteiselle määrittelylle ja sen tukemiselle on tarvetta.

Hankkeessa tarkastellaan kaupallista kalastusta pohjoisen järvillä. Kohdejärvet sijaitsevat kolmen maakunnan alueelta, ja niiden kautta päästään pureutumaan erilaisiin olosuhteisiin, yhteisöihin ja ratkaisuihin, samoin kuin tukemaan kalastajien keskinäistä verkostoitumista. Nämä järvet ovat Inarijärvi, Miekajärvi, Lokan ja Porttipahdan tekojärvet, Kitka ja Kuusamon alueen järvet sekä Oulujärvi.

Hankkeessa yhdistetään kalastajien perinteistä ja kokemusperäistä tietoa meteorologiseen ja hydrologiseen seurantatietoon sekä elinkeinon saalis- ja taloustilastoihin. Erilaisten tietämisen tapojen käyttäminen yhdessä luo edellytykset paikallisten ammatinharjoittajien, tutkijoiden, virkamiesten ja päätöksentekijöiden väliselle vuoropuhelulle sekä pohjan aiempaa toimivammalle kalastuksen yhteishallinnalle. KOUKKU-hanke pohjautuu tutkimusmalliin, joka kehitettiin CLIMINI -hankkeessa (2020-2023). KOUKKU vastaa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmassa esitettyyn tavoitteeseen ”kestävästi kasvava kotimainen kalantuotanto” ja paikallisiin tarpeisiin.

Hanketta toteuttavat Lapin yliopiston Arktinen keskus, Luonnonvarakeskus (LUKE) ja Lapin ammattikorkeakoulu (Lapin AMK); näillä tahoilla on vankka osaaminen ilmastonmuutoksen vaikutus- ja sopeutumistutkimuksista, taloustieteestä ja kaupallisen kalastuksen kehittämishankkeista. Yhteistyöverkostoon kuuluu kalabiologian osaamista Jyväskylän ja Helsingin yliopistoista, paikallista yhteistyötä esimerkiksi eri maakuntien Leader -toiminnan, oppilaitosten (Ammattiopisto Lappia, Saamelaisalueen koulutuskeskus) sekä kalatalojen ja luonnonvaraosuuskuntien kautta. Hankkeen toimenpiteitä toteutetaan Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa ja Kainuussa. Hankkeen tulokset palvelevat kaupallisen kalastuksen kestävästä sopeutumisesta ilmastonmuutokseen kaikkien näiden maakuntien alueella.

TARVE:

Kaupallinen kalastus on kauan ollut osa Pohjois-Suomen elinkeinopalettia. Pohjoisen järvillä toimii noin 580 rekisteröitynyttä kaupallista kalastajaa. Kalastajien ikääntyessä määrät ovat 2000-luvulla olleet laskussa. Kotimaisen kalan kysyntä on kuitenkin Suomessa suurta. Kalastusalalla on merkitystä koko maan huoltovarmuuden ja ruokaturvan kannalta, ja elinkeinon kantama tietotaito on oleellista erilaisiin kriiseihin varautumista ajatellen. Kalastus voi olla osa kestävästä ruoantuotantoa, ja se on osa alueen identiteettiä ja kulttuuria.

Ilmastonmuutos vaikuttaa monin tavoin kalastuksen toimintaympäristöön ja elinkeinon kannattavuuteen. Arktiset alueet ovat lämmenneet viime vuosikymmeninä voimakkaammin kuin muu maapallo keskimääri. Pohjois-Suomessa avovesikausi järvillä pitenee, jääolot talvella muuttuvat, ja kaikki vuodenajat lämpenevät. Talvikalastuskausi lyhenee. Entistä useammin koetaan sään ääri-ilmiöitä ja uudenlaisia olosuhteita. Muutokset vaikuttavat voimakkaasti luontoperustaisiin elinkeinoihin, kuten kalastukseen. Vuodenaikojen säiden ja etenkin jääolojen muutokset haastavat totut pyyntimuodot ja kalastuksen vuodenvieron. Kalakantojen rakenne muuttuu ja lämpimään sopeutuneet lajit levittäytyvät pohjoisemmaksi. Kalojen tauti- ja loisoriskit muuttuvat. Vedet tummuvat, ja vesistöjen kasvava tuottavuus hyödyttää muun muassa särkikaloja. Muutokset tuovat kalastajille sekä haittoja että mahdollisia hyötyjä.

Ilmastonmuutoksen etenemisestä Pohjois-Suomessa on runsaasti tietoa. Vaikutukset järvillä ja etenkin kalastajien paikallinen tieto vaikutuksista, sopeutumisesta ja sopeutumistarpeista tunnetaan kuitenkin heikosti. Kaupallisten kalastajien ääni ei juuri kuulu tutkimuksessa, julkisessa keskustelussa tai päätöksen teossa. Kalastajilla on jo käytössään useanlaisia sopeutumisstrategioita. Uudenlaisissa olosuhteissa on joka vuosi pärjättävä, ja elinkeinon on myös pitkäjänteisesti sopeututtava tullakseen toimeen muuttuvassa ilmastossa. Avointa keskustelua elinkeinon sopeutumistarpeista, jo tehdystä sopeutumisesta, ja kestävästä sopeutumisesta ei kuitenkaan ole käyty.

Sisävesikalastuksen taloudellisesta tilanteesta ja kannattavuudesta Pohjois-Suomessa tiedetään vähän. Eri kalalajien kanta-arviot ovat puutteellisia, johtuen hajanaisista kalastotutkimuksista ja puutteista saalistilastoinnissa. Siksikin on vaikeaa arvioida, onko alueen kalastuselinkeino kannattavaa ja kestäväällä pohjalla.

Muuttuvan toimintaympäristön aiheuttamat epävarmuudet heijastuvat kalastuslupiin, jalostajien tekemiin investointeihin, samoin kuin kalastajien omiin investointeihin ja uusien kalastajien halukkuuteen ryhtyä alalle. Pohjois-Suomessa on tärkeää löytää kestäviä ratkaisuja kohti ilmastomuutokseen sopeutunutta kaupallista kalastusta.

KOUKKU-hankkeessa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä voidaan tehdä ilmastomuutoksen aiheuttamien haittojen minimoimiseksi – millaisin sopeuttavin toimin ilmastomuutoksen aiheuttamat riskit kalataloudelle eivät kasvaisi liian suuriksi?
- Miten kestävä sopeutuminen tulisi määritellä – ja ollaanko kaupallisessa kalastuksessa menossa sitä kohti? Millaisen sopeutumisen tukeminen on kestävää, myös taloudellisesti?
- Miten elinkeinon hallinnon ja neuvonnan kannattaa toimia, jotta alueella on lähivuosikymmeninä hyvin toimeentulevaa ja kestävää kaupallista kalastusta?

TOIMENPITEET:

Hankkeessa toteutetaan seuraavat toimenpiteet:

TP1: Mistä on kysymys? (vetäjänä Lapin yliopiston Arktinen keskus)

Tavoite: Avointen kysymysten ja tietotarpeiden kartoitus (ennakoinnin, valmiuden ja palautuvuuden kehittämiseksi); kestävä sopeutumisen indikaattoreiden muokkaaminen kaupallisen kalastuksen tapaukseen sopiviksi.

Konkreettiset toimet, menetelmät ja materiaalit: Paikallisia työpajoja kohdealueilla, kyselyt/haastattelut myös muille käytännön, hallinnon, rahoituksen, koulutuksen, tutkimuksen toimijoille.

Tilasto/paikka/seurantatietojen kartoittaminen. Kestävyyden indikaattorien yhteinen kehittäminen työpajoissa (käytännön sovellettavuus, tietopohja vs. käsitykset ja arvot).

TP2: Muuttuva kalasto ja kalastettavuus (vetäjänä Lapin AMK)

Tavoite: Tietoa, taitoja ja työkaluja kestävä sopeutumisen tueksi. Koettujen ja ennakoitujen muutosten arviointi. Paikallisten tarpeiden (liittyen vuodenaikojen säihin ja jääolojen muutoksiin) kartoitus.

Toteutettujen ja tarvittavien teknisten muutosten ja sopeutumiskeinojen arviointi (paikallinen tieto).

Kestävyyden osatekijät muuttuvassa ilmastossa, muuttuvaa kalastoa ja kalastettavuutta ajatellen.

Konkreettiset toimet, menetelmät ja materiaalit: Tutkimustiedon, tilastotietojen yms. ja kalastajien kokemusperäisen tiedon yhdistämistä, ilmastoskenaarioiden käsittely paikallisesti hyödylliseen muotoon ja niiden merkityksen yhteinen tulkinta. Tilasto- ja paikkatietoanalyysit, olemassa olevien datojen yhdistäminen ja uudet analyysit. Haastatteluja, tiedon yhteistuotantoa paikallisesti, havainnoivaa osallistumista

TP3: Muuttuva kannattavuus (vetäjänä LUKE)

Tavoite: Taitoja ja työkaluja kestävä sopeutumisen tueksi. Paikallisten tarpeiden (liittyen vuodenaikojen säihin ja jääolojen muutoksiin) kartoitus. Toteutettujen ja tarvittavien teknisten muutosten ja

sopeutumiskeinojen arviointi (paikallinen tieto). Kestävyyden osatekijät muuttuvassa ilmastossa, muuttuvaa kalastettavuutta ajatellen.

Konkreettiset toimet, menetelmät ja materiaalit: Tilastotietojen ja kalastajien kokemuseräisen tiedon yhdistäminen. Haastattelut, kyselyt. Taloudelliset analyysit liittyen tukiin ja investointeihin, politiikka-analyysit

TP4: Verkot ja verkostot – kohti kestävä sopeutumista (vetäjänä Lapin yliopiston Arktinen keskus)

Tavoite: Tiedon ja hyvien käytänteiden jakaminen, suunnitelmallisen sopeutumisen saaminen osaksi elinkeinon hallintoa, neuvontaa ja koulutusta, kalastajien verkostoituminen ja vertaisoppiminen; suositukset.

Konkreettiset toimet, menetelmät ja materiaalit: Yhteinen työpaja kalastajille ja muille alan toimijoille, riski- ja haavoittuvuustarkastelujen kokeilut; suositusten tuottaminen.

TP5: Hankehallinto ja viestintä (vetäjänä Lapin yliopiston Arktinen keskus)

Tavoite: Tiedon tuottaminen elinkeinon ja päätöksenteon tueksi; näkyvyyden saaminen hankkeelle ja sen aihepiireille; hankehallinnon tehokas hoitaminen.

Konkreettiset toimet, menetelmät ja materiaalit: Julkaisut ja muu viestintä, loppuseminaari ja loppuraportti; hankehallinto, raportointi

Lisätietoja hakemuksesta

Kustannusarvio jakaantuminen:			
Palkkakustannukset	441.982 €	EU+valtio 80 %	495.019 €
Flat rate 40 %	176.793 €	Omarahoitus (LY)	56.344 €
		Omarahoitus (Lapin AMK)	29.948 €
Nettokustannusarvio	618.775 €	Omarahoitus (LuKe)	37.464 €
Jakautuminen maakunnittain:			
Kainuu 165.006,33 € / 206.258,33 €			
Lappi 165.006,33 € / 206.258,33 €			
Pohjois-Pohjanmaa 165.006,34 € / 206.258,34 €			

Kustannusarvio ja rahoitusuunnitelma

Hankkeen kustannusarvio yhteensä	618.775 €
Hankkeen rahoitusuunnitelma yhteensä	618.775 €
Hankkeelle esitetty tuen enimmäismäärä	495.019 €, 80 %

Rahoittajan arvio hankkeesta

Kalastus on ammatti, johon ilmastonmuutoksella on iso merkitys ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen ammattikunnassa on tärkeää. Hankkeen konkreettiset tulokset jäävät kuitenkin esittelijän mielestä varsin ohuiksi ja hankkeen merkittävyys ammattikunnalle herättää kysymysmerkkejä. Hankkeen konkreettisia tuotoksia tai tuloksia ovat: yhteistoiminnalliset työpajat, loppuseminaari, viestintätuotteet ja työpajamateriaalit, joita voidaan jatkossa käyttää esim. oppilaitoksissa sekä loppuraportti elinkeinon käytännön, neuvonnan, koulutuksen ja hallinnon käyttöön.

Hankesuunnitelmassa kuvataan toteutettavan toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia, sekä yhteisesti määritellyt kriteerit sopeutumiselle. Hankesuunnitelma jää kuitenkin ylätasolle, hankkeen konkreettinen hyöty ympäristölle, ilmastonmuutokseen sopeutumiselle ja kalastajakunnalle jää epäselväksi. Hankkeen menetelmät ovat olemassa olevien tilastotietojen ja kalastajien kokemusten keräämistä ja yhdistelyä, toimintatavat pääosin työpajoja. Jää epäselväksi, miten vaikuttavia tuloksia esitetyillä menetelmillä voidaan saada aikaan.

Vaikka hanketta on hyvin valmisteltu ja sen kaltaiselle hankkeelle on olemassa ammattikunnassa tarvetta, hankesuunnitelma ei anna lukijalle kuvaa riittävän vaikuttavasta hankkeesta. Hakemuksesta on pyydetty myös asiantuntijakommentteja, jotka vahvistavat esittelijän näkemystä. Hakemus ei saavuttanut vaadittua 50 % kokonaispisteistä.

Arviointipisteet: 20 p. /42 p.

Ratkaisun perustelut ja jatkotoimenpiteet

ELY-keskus voi myöntää tukea Euroopan aluekehitysrahaston varoista ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoista ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyviin kehittämis- ja investointihankkeisiin (Laki alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta 757/2021 12 § 1 mom 1a kohta). Hankesuunnitelma ei anna lukijalle kuvaa riittävän vaikuttavasta hankkeesta kyseisiin tavoitteisiin nähden. Hakemuksesta on pyydetty myös asiantuntijakommentteja, jotka vahvistavat esittelijän näkemystä. Hakemus ei saavuttanut vaadittua 50 % kokonaispisteistä, joten kielteinen päätösesitys. (Valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta 867/2021 27 § 2 mom 3. ja 4. kohta)

Asiantuntijakommenttien sähköinen kerääminen maakunnittain 5.11.-5.12.2025.

Rahoituskokous 17.1.2025.

Kainuun MYRS 14.2.2025.

Lapin hanketyöryhmä 18.2.2025

Pohjois-Pohjanmaan MYRS 25.2.2025

Lapin MYRS 27.2.2025.

Rahoittaja ~~puoltaa~~/ei puolla hakemuksen hyväksymistä